Market Street táhne se od břehů zálivu tři míle na jihozápad; asi deset prvních jejích bloků je skutečným obvodním středem města a v nich nebo v jejich nejbližším okolí najdete bezmála všechny význačnější budovy. V těch místech je nejživěji po celý den i večer; elektrickými kárami se to jen hemží, automobilů vidíte více, než kdekoli ve východních městech. Kerney a Montgomery jsou s Market Street ulice nejobchodnější, na nichž mohli byste hodiny ztrávit studiem výkladních skříní i lidí, kteří mimo ně kráčejíce v nich se shlížejí s lhostejnou nedbalostí, jakoby se dívali po vyložených věcech.....

V úpravě výkladních skříní jsou Američané mistry; a ten vkus uplatňuje se vždy zřetelněji i ve stavbě obchodních domů. U nás nedovedou si mnozí představit, jak pověstné vysoké stavby amerických měst mohou nejen neurážet oka pozorovatelova, nýbrž začasté mu i lahodit. A zatím takový "officový" skyscraper je stokráte vkusnější, stokráte pečlivěji vystaven a ozdoben, než kterýkoli z pražských činžáků. Call Building, jsa osamělý svou výškou a se všech stran z daleka viditelný, je nejlepším dokladem té pravdy. Jeho bílé, pravidelné a přece s obrazností stylisované linie, lesknoucí se pod sluncem, poskytují zvláštního půvabu mohutnosti spojené s něhou; zastavíte-li se za takového rozzářeného dopoledne na Třetí ulici asi deset bloků na jihovýchod a pohlédněte k němu, trčícímu vysoko nad mořem střech, Call Building se svou kopulí a praporem na ní vlajícím zapíše se vám navždy do paměti mezi pohledy nezapomenutelné. A když jiného jitra spatříte týčit se jeho štíhlou silhouettu v šedivých mlhách jako přízrak, jehož úpatí i vrchol tonou v neprůzračném ovzduší, teprve pochopíte rozměry onoho kolossa.

Je-li však v architektuře obchodního města pozorovat zlepšení, v residenčních částech mezi dřevěnými stavbami dle úsudků mnohých je vkus málo zdokonalen, je-li vůbec nějaká změna znatelna. Vršky San Franciska jsou roztomilé, i aleje palm v ulicích, a zahrádky kolem residencí se sterými květy i svěžími palmami připadaly mi pod lednovou oblohou čímsi, jako malým zázrakem. Ale když první nadšení z toho lednového tepla a palem pominulo, hlásil se kutický smysl.

San Francisco je z cihel, železa, kamene a cementu jen ve svém obchodním středu, v okresu přímě vyznačeném městskými předpisy; ale ostatek je ze dřeva. Je to částečně pro láci materiálu, pak z klimatických ohledů a konečně trochu i z obavy před zemětřesením. Najdete ulice, kde je radost se podívat na ty dřevěné domky, v jichž stavbě lze pozorovat jakousi snahu po novém stylu a často dosti slušnou kombinaci mezi moderními křivkami, klasickými liniemi i slohy exotickými; najdete stavení, jichž věžičky a balkóny jsou jako vyloupnuty ze středověku, i jiná, kde egyptská bizarnost nebo fantastičnost maurská smíšena je s groteskními tvary secesse, a podivnost onoho sloučení ještě vyzdvižena originální barvou, odlišnou od všech domů v okolí; a nejraději setkáváte se s nápodobeninami slohu mirsijního, ve dřevěné konstrukci ovšem těžšího k provedení, než na zděné stavbě; těm residencím, zdá se, jakoby palmy svědčily k celkovému souladu nejlépe. Leč když projezdili jste město kříž na kříž, docházíte k náhledu, že šťastné výsledky oné kombinační snahy jsou — — výminkou; je příliš mnoho libovůle a titěrnosti ve většině staveb, nevkusu a nevychovaného uměleckého jemnocitu, než aby převládajícím dojmem vám nezůstal pocit nesouladu a vkusu parvenů.

Zvláštní korrespondent Chicago Record Heraldu, cestoval a žurnalista Curtis napsal o té věci před několika měsíci zajímavých několik vět, jež jsem si náhodou uchoval. "Residenční architektura San Francisca", dočtete se v onom článku, "je právě tak mizerná, jak jen může být, a v nových částech města jak se zdá, ještě pokleslá, než aby se lepšila. Domy jsou stavěny ze dřeva a pokryty fantastickými titěrnostmi,—podle všeho nápodobeninami ptačích klecí, nádob na zeleniny, psích bud, košíčků se šitím, svatebních dortů a všeho druhů absurdních i přehnaných věcí. Dřívi je laciné, a tak, když někdo si staví dům v San Franciscu, řekne svému architektu nebo zednickému mistru, aby vrazil balkony a verandy, kam jen se to dá, aby pokryl venkovské stěny, jak jen dovede dřevěnými hračkami a ozdůbkami, a aby to všechno udělal dohromady tak směšné, jak vůbec je možno. Vezmete-li si tu práci a podíváte se po nových částech města, uznaménáte, že průčelí domů podobají se více tureckým kioskům, než podobala se před pěti lety a že se ještě zhoršují. Jen tu a tam přijdete na slušný dům jednoduchých linií a důstojné výzdoby. Většina velikých residencí, patřících bohačům, jest však opuštěna. Takřka nikdo nežije na Nob Hill, kde peněžní knížata vystavěli si paláce před čtvrtstoletím; téměř všechny jsou uzamčeny a zabedněny. Majitelé jsou mrtvi, žijí ve venkovských sídlech nebo se přestěhovali do New Yorku."

Věcí nápadnou bude vám při potulkách ulicemi San Francisca hned prvního dne nesmírné množství domků s nápisy "furnished room" nebo "boarding house". Často celé ulice jsou dům vedle domu strávními nebo nájemnými stavěními; není druhého města v Unii, kde by poměrně tolik lidí a rodin žilo po hotelích a strávních domech, nebo stravovalo se po restaurantech. Nesmíte si takový "nájemný dům" představovat po způsobu našich činžáků. Jeho vnějšek více nebo méně podobá se residencím; jeho vnitřek rozdělen je v deset, dvacet i třicet světniček, jejíž obyvatelé navzájem se nepoznají často ani do roka, bez mnohdy ani se nespatří, vracejíce se "domů" v noci a časně ráno zase odcházejíce do práce nebo do "officů". Za dva, za tři dollary týdně dostanete pěknou světnici s obsluhou, a stravování zařídíte si dle své kapsy.

Jsou restauranty, kde se slušně najíte za patnáct, dvacet, nejvýše za pětadvacet centů. Polévku, chleba, máslo, nějaký ten 'steak', brambory, boby, kávu, po případě salát nebo pudding..... všechno spraví patnáct centů. A jsou restauranty první třídy, kde za "šest bitů", totiž pětasedmdesát centů dostanete celou hostinu. San Francisco i Los Angeles jsou pověstny lácí svých restaurantů; v San Franciscu, jsa naposled pohostinnu mezi americkými Čechy na svých toulkách Spojenými Státy, zkusil jsem ovšem jen onoho "šestibitového" restaurantu jako kuriosity. Byl ovšem francouzský; tuším "Puddle dog restaurant" se jmenoval. Kdežto ony laciné restauranty jsou co nejskromnější ve svém vzhledu, "U pudla" je všechno zařízeno s přepychem, jemuž rovného v Praze nenaleznete ani u 'Sasského Dvora'. Šest chodů měla ta pětasedmdesáticentová hostina a talířků do nespočetna. A k tomu láhev vína, kávu nebo čokoládu.... Mám dobrého přítele v Praze, mladého adepta umění mimického, jenž mezi námi slynul uměním snísti tři večeře; na toho jsem vzpomínal v Puddle-ově restaurantu. Věru, tam nebyl by ani on snědl té jediné večeře; bůh ví, jak se to může vypláceti těm lidem; mám silné podezření, že nebýt nočních návštěv rozmarných společností v průvodu elegantního polosvěta, jež vesele se baví za šumění šampaňského,.... restauranty onoho stylu nemohly by ani hradit ohromné své režie.

Většina "businessmanů" v poledne si jen zaskočí na "lunch" a byť i peněz měli plné kapsy, spokojí se tím, že sednou za pult do některého ze starých oněch restaurantů, rychle sní svůj 'lunch', zaplatí a zase jde za obchodem. V dražších restaurantech v poledne uvidíte většinou jen dámy polosvěta, 'drummers', totiž obchodní cestující, businessmany, jimž na chvíli zrovna nezáleží, starší ctihodné pány s 'neteřemi', a cizince.

I to je na prospěch restaurantům, že tisíce sanfrancisských obchodníků bydlí se svými rodinami v okolí San Francisca, hlavně v předměstích.

Vysoké nájmy, láska k větší volnosti nebo jiné příčiny vypudily nesčetné rodiny na nejbližší venkov, na jih od San Franisca i na břehy zálivu, po nichž je rozkošných městeček a "vesniček" jakoby rozeseto. Businessmani vstávají ráno okolo šesté, aby chytili vlak nebo ferry o sedmé hodině, tak že do officu se dostanou o osmé, nejdéle o půl deváté ranní. V poledne naobědvají se letmo a lacino někde v restaurantu, a večer ztráví opět hodinu nebo půldruhé zpáteční cestou. Spojení i s nejvzdálenějšími místy za zálivem nebo na úpatí hor stojí je obyčejně deset až patnáct centů, ba většina jich spraví to pouhým "niklem" i při vzdálenostech desíti až patnácti mil, to jest, patnácti až dvaadvaceti kilometrů.

Za rok 1904 předměstské vlaky dráhy Southern Pacific převezly přes osmnáct millionů pasažerů; převozní parníky všech společností převezly v témž roce bezmála dvacet millionů lidí, z nichž lze slušnou číslici připočítat k oněm osmnácti millionům, chceme-li si učinit představu o tom, co lidí denně dojíždí ráno do San Francisca a večer se zase vrací.

A pak chtějte v takovém vzruchu obchodním a průmyslovém, v té honbě za dollarem, ve stálé nedefinitivnosti všeho, aby se průměrný a všeobecný vkus americký rovnal evropskému! Aby lidé, kteří včera ještě byli od rána do noci zaujati businessem, dnes stavíce si residenci, chtěli ji míti ve slozích, jichž třeba ani jakživi neviděli anebo pro než neměli smyslu ani času byť jen k letnému povšimnutí. Připadají mi ty mnohé nevzhledné a směšné residence jako zvuky protivných 'ragtimesů', amerických odrhovaček, — — nesouladné, banální, nasládlé, monotonní nebo příšerně pestré a vždy bezduché....

Tak trochu byl jsem zvědav, tak trochu jsem se bál, když mi dobrá přítelkyně, jedna z dcer mého hostitele nabídla, že mi ukáže sanfrancisskou gallerii. Bylo bez pochybnosti, že ani čehosi připomínajícího italské gallerie slavných mistrů minulých věků, ani ničeho podobného výstavě našeho "Manesa" v Hopkins Art Institute nespatřím. Ale ovšem, šel jsem velmi rád, už proto, že jako Kipling, libuju si v hovoru a zábavě s Američankami; umějí něco, co dovede u nás tak málo žen: být kamarádem, přítelem muži, — schválně píšu "přítelem", — vážně pohovořit, o něco se pohádat, po případě zalaškovat a zaflirtovat.... ale stále mít kolem sebe neviditelnou sféru, jež oddaluje muže od sebemenšího pokusu, jaký v evropském styku obého pohlaví po takovém seznámení byl by už čímsi samozřejmým.

Hopkins Art Institut stojí na onom vymírajícím vršku, o němž jsem citoval Curtise, — na Nob Hill, — co by kamenem dohodil, v blízkosti dostavovaného Fairmount Hotelu a mezi residencemi jiných boháčů. Byla to vlastně též residence, dřevěná jako ostatní, obrovská, plná oken, balkonů, věžiček, štítků, střech a křídel, v soumraku připomínající staré feudální hrady i svými obrysy i svou polohou; moje přítelkyně vypravovala mi, že když ji stavěl, Mark Hopkins druhdy kráčeje kolem staveniště, poznamenal k svému průvodci: "Který blázen to staví?" Byl tím bláznem sám; nevím teď určitě, ale tak se mi zdá, že míval čím dále, tím častější temné chvilky. Ale měl zálibu v umění, jak nasvědčuje vnitřek domu, a chvilka, kdy residenci i bohatý odkaz nechal uměleckým účelům, byla dojista světlá.

Sbírky institutu jsou rozvěšeny a rozestaveny po světnicích, jež slušno nazvat sály, — a jsou rozvěšeny a rozestaveny velmi řídce, snad proto, že někde stěna pokoje vypadá pěkněji, než všechny ty obrazy — totiž dva, tři, nejvýše čtyry — na ní. A zařízení pokojů, jež bylo mnohde ponecháno a vyzrazuje někdejší účele některých sálů, je rozhodně zajímavější, než všechno to harampátí po stěnách v mnohém oddělení. Ovšem, najdete tu a tam něco, co neuráží zraku, co není právě nejvšednější nebo nejnevkusnější, ale nikde nenajdete nijaké originality, ničeho význačného, žádného systému ve sbírkách, žádného vůdčího směru v obrazech, žádné školy, žádných idejí, žádného zápalu, žádného zápolení s myšlenkami a s vyjádřením, — touhy není, ani velikého chtění, — — jen plátna a plátěnka, plátěnka a plátna, — někde trochu slušnější socha, jež v miniatuře se hodila tak asi za těžítko.... a skoro již dost. Genry bezvýznamné, s pestrou a potrhlou strakatinou barev, — krajinky bez vůně, jež by zrovna tak mohly být namalovány z okolí Vršovic a Nusli, jako odněkud od Wilber v Nebrasce nebo Kewaunee ve Wisconsinu, kdyby malujícímu šlo o to, aby si našel v okolí těch měst kus kraje co možná nezajímavého a bez svéráznosti; pak ještě nějaký ten kus umění historicko-lakýrnického, tu i tam trochu šťastnější nápad, jemuž chybí právě tak podpora směru a školy jako podpora odchýlení od směru a školy. Jako přátelské pokývnutí na vás působí náhlé spatření obrazu Brožíkova; není tomu jinak, s Čechem se *musíte* setkati všude.... A v těch obrazech, rozvěšených po stěnách, jako na oáse zastavíte se před několika skutečně náladovými, citově zbarvenými marinami. Mám rád ony krajinky, v nichž zachyceno je štěstí okamžiku; sta lidí chodí kolem něčeho a nevšimne si krásy, jež je tam uložena, očekávajíc svého vykupitele; i ten, jenž je zvyklý odkrývati krásu, snad rok, snad po leta chodí kolem a kouzla neodhalí; až jednou v šťastném okamžiku, jeho oči spočinou na té kráse s úžasem v nadšení, překvapeny jsouce tím, pro co tak dlouho byly slepy; může to být jen odstín barvy, způsobený sluncem v té nebo oné hodině, — může to býti pohled z jistého místa, — a může to býti nálada chvíle, ztlumené mračny na obloze, rozzářené duhou v pozadí, zjasněné rosou po dešti, všedností oddálené čímkoliv; ale obraz pak jest odleskem onoho štěstí okamžiku, velikého a slavného, rozněcující myšlenku a posvěcujícího k uměleckému činu. Jen takové obrazy mají svou oprávněnost; všednost nemá práva života v žádném umění; umění znamená útěk šedivému životu; a být umělcem znamená vítězit nad šedivostí a ve všedním zachytit okamžik nevšednosti. A právě před oněmi několika marinami jsme se oba zarazili se současnými výkřiky na rtech; jen kus podvečerního moře, nassáklého onou podivuhodnou stříbrně šedou, narůžovělou barvou, mající právě tak cosi společného s červeným pásem na obzoru, jak se soumrakem, jenž padá od oblohy, — jen ten kus moře...., ale to stačí, abyste se při pohledu na ně vžili do štěstí okamžiku,..... aby se vám tělo zatřáslo chladem, vanoucím od toho moře, zatím co duše se chvěje požitkem a blahem. A nejen ty mariny: odhalili jsme i dva, tři obrazy z amerických vesnic, s podivuhodně modrou noční oblohou, jež vrhala stříbrně modrý nádech ve poetické, pastorální, plné linie missijního slohu californského, — na ohebné linie onoho slohu mexického, v němž dech starých věků rudého plemene spojen jest s dechem španělské invase, v němž oddanost modlitby a něha pokorného kříže spojena jest s odleskem vášní. Na našeho Hudečka jsem si vzpomněl, stoje před těmi obrazy.... A ptal jsem se sám sebe, k čemu asi inspirace daly by arizonské cañony, californské palmy a oranže, coloradské zasněžené štíty, texasské prérie, nevadské miny, yellowstonské geysiry, kdyby tu bylo několik Kalvodů, Hudečků, Slavíčků, Engellmuellerů, Jansů — —

A zas několik bezvýznamných skizz, stojany s otáčejícími se nesčetnými reprodukcemi oněch obrazů, jež jsem viděl v italských i jiných galleriích, — — a zase skizzy — —

Omrzen otáčel jsem se po své přítelkyni; stála až v jednom z vysokých, velikých výklenků u okna a dívala se ven....

"Vy se nudíte, podle všeho," řekl jsem. "Je mi líto."

Zasmála se:

"Ani dost málo, naopak, myslím, že se bavím lépe, než vy."

"Jak to?"

"Dívám se na nejhezčí obraz z Hopkins Art Institutu," řekla moje duchapiná přítelkyně usmívajíc se na mne, "a nerozčiluju se jako vy pro každý hloupý nápad malířů."

Měla pravdu, bůh ví; ten obraz rozložený před očima z okna Institutu, stál za více než za pětadvacet centů vstupného; ostatní obrazy, ta plátna, byly tu, myslím, jen proto, aby se Institut odškodnil za láci onoho pohledu. Ohromné na vše strany zvlněné moře střišek a střech, věžiček a věží, lesklé nedávným deštěm, třpytilo se pod sluncem; v ulicích bylo vidět lidi a káry; záliv podobal se utepané oceli, a blýštil se matně, pokud paprsky mohly prorazit mlhami, nad vodou vířícími; v těch mlžinách potácely se silhouetty lodí a ferry, černaly se obrysy ostrova, a v dálce nad mlhy týčily se nejasné kontury horských temen — — Moře života, moře zvuků — — Ale k nám nedolehl ani nejslabší ozev těch hlasů, toho ruchu; za námi stálo ticho paláce, jenž byl by také snad tak vymřelý jako celý Nob Hill, nebýti lásky majitelovy k umění; jen dech svůj jsme slyšeli, ztajený údivem nad štěstím okamžiku.

A potom, unaveni jsouce chozením po sálech, usedli jsme v příšeří podvečera do balkónu nad hlavní sál residence, jenž sahá všemi patry až k temeni budovy, vyzdobené obrazy, sloupy ochozů i dekoracemi stěn a stropu, v prvním patře mají veliké varhany a podobaje se spíše koncertní síni nebo přijímajícímu sálu panovníkovu, než "pokoji" v residenci "obyčejného" občana amerického

Pokračování.

Předplácejte na "Pokrok" pouze $1 ročně.